

Spis treści

Wstęp 11

I. Gospodarcze skutki wielkich odkryć geograficznych i podbojów kolonialnych w XVI–XVII w.

1. Przesłanki kolonializmu 13
2. Przebieg ekspansji kolonialnej 14
3. Społeczno-gospodarcze przemiany w koloniach 19
4. Nowe towary i rynki zbytu w Europie 20
5. Napływ szlachejnych kruszców 21
6. Rozwój kompanii handlowych 22
7. „Rewolucja cen” 23
8. Zmiany w układzie sił gospodarczych i stref handlowych w Europie 24

II. Dualizm agrarny w Europie w XV–XVIII w.

1. U źródeł różnic w rozwoju gospodarczym Europy Zachodniej i Wschodniej 26
2. Cechy ustroju agrarnego w Europie od XII do XIII w. 27
3. Przyczyny i przejawy rozpadu systemu manorialnego w Europie Zachodniej 29
4. Zmiana charakteru gospodarstwa feudalnego w krajach na zachód od Łaby 31
5. Proces grodzień w Anglii i jego następstwa 32
6. Przeobrażenia ustroju agrarnego we Francji w XV–XVIII w. 35
7. Tendencje w rozwoju stosunków rolnych w Europie Wschodniej 36
8. Formy zależności feudalnej chłopów w krajach na wschód od Łaby 37
9. Rozwój gospodarki pańszczyźnianej na terenie Niemiec i Austrii 39
10. Ewolucja ustroju agrarnego w Rosji od XV w. 41
11. Zmiany w metodach uprawy roli 42
12. Czynniki wzrostu produkcji rolnej w XV–XVIII w. 44

III. Kształtowanie się gospodarki towarowo-pieniężnej na zachodzie Europy w XVI–XVIII w.

1. Przesłanki powstania kapitalizmu handlowego 46
2. Produkcja przemysłowa i transport w XVI–XVIII w. 50
3. Rola rzemiosła cechowego w organizacji produkcji 52
4. Rozwój systemu nakładczego od XVI w. 54
5. Znaczenie manufaktur w procesie tworzenia się załazków kapitalizmu 55
6. Rodzaje manufaktur 56
7. Doktryna i praktyka merkantylizmu w XVI–XVIII w. 58

8. Rola mieszczaństwa w procesie kształtowania się układu kapitalistycznego 61
9. Wpływ giełdy na przemiany w organizacji handlu i obrocie pieniężnym 62
10. Rozwój instytucji bankowych w XVI–XVIII w. 64

IV. Rewolucja przemysłowa w Anglii pod koniec XVIII i na początku XIX w.

1. Przyczyny technicznego i gospodarczego przewrotu 66
2. Nowe metody wytopu żelaza 69
3. Wpływ unowocześnienia hutnictwa na rozwój przemysłu metalowego 70
4. Wynalazki w dziedzinie włókiennictwa 71
5. Przemysłowe wykorzystanie bawełny 72
6. Społeczne skutki rewolucji w produkcji włókienniczej 73
7. Wynalazek maszyny parowej i jej zastosowanie 74
8. Koncentracja produkcji i jej skutki 76
9. Rewolucja w transporcie i komunikacji 78
10. Rozwój kolei żelaznych 79

V. Industrializacja na kontynencie europejskim i w USA w połowie XIX w.

1. Recepcja angielskich osiągnięć technicznych 82
2. Wpływ rewolucji francuskiej i wojen napoleońskich na sytuację gospodarczą w Europie 85
3. Początki industrializacji w Belgii i we Francji 88
4. Kształtowanie się kapitalizmu w państwach niemieckich 89
5. Wpływ unifikacji celnej na proces uprzemysłowienia w Niemczech 90
6. Przeszkody w industrializacji Europy Wschodniej 92
7. Początki uprzemysłowienia w monarchii habsburskiej 94
8. Rosja na drodze do industrializacji 94
9. Przesłanki rozwoju gospodarczego USA 95
10. Pierwsze ośrodki przemysłowe USA 97
11. Sprzeczności między Północą a Południem USA 98

VI. Doktryna i polityka liberalizmu gospodarczego

1. Wpływ filozofii Oświecenia i ideologii prawa natury 100
2. Ekonomiczne i polityczne poglądy Adama Smitha 101
3. Przesłanki liberalnej polityki gospodarczej 103
4. Realizacja zasady wolności przemysłu 104
5. Walka o urzeczywistnienie idei wolności handlu 105
6. Kryzysy nadprodukcji w XIX w. 108
7. Sprzeczności interesów w społeczeństwach kapitalistycznych 110
8. Początki ustawodawstwa socjalnego 111
9. Koncepcje socjalistów utopijnych i próby ich urzeczywistnienia w XIX w. 113

VII. Narastanie kapitalizmu w rolnictwie w XIX w.

1. Przesłanki kapitalizacji i komercjalizacji rolnictwa 115
2. Postęp agrotechniczny i upowszechnienie się płodozmianu na zachodzie Europy 117
3. Wpływ nauk przyrodniczych na unowocześnienie rolnictwa w XIX w. 118
4. Proces uwłaszczenia chłopów w Europie Zachodniej i Wschodniej 119
5. Przemiany w gospodarce rolnej na wschodzie Europy 121
6. Typy gospodarstw rolnych w XIX w. 123
7. Rozwój handlu produktami rolnymi 126
8. Przyczyny i skutki kryzysu agrarnego pod koniec XIX w. 127
9. Sytuacja w rolnictwie niemieckim 128

VIII. Główne kierunki przemian gospodarczych w okresie rozwiniętego kapitalizmu (1870–1914)

1. Postęp w górnictwie i hutnictwie 130
2. Narodziny przemysłu chemicznego 131
3. Postęp w konstrukcji maszyn parowych i wynalazek silnika spalinowego 133
4. Skutki odkrycia energii elektrycznej dla rozwoju łączności i przemysłu 135
5. Intensyfikacja transportu i komunikacji w drugiej połowie XIX w. 138
6. Mechanizacja i specjalizacja pracy w przemyśle 140
7. Koncentracja i monopolizacja produkcji przemysłowej 142
8. Rola banków i spółek akcyjnych w procesie koncentracji kapitału 145
9. Ekspansja kapitału za granicę 147
10. Powrót do polityki protekcjonizmu w handlu zagranicznym 148

IX. Demograficzne i społeczne następstwa procesu uprzemysłowienia

1. Przyrost ludności świata 150
2. Przyczyny i skutki spadku śmiertelności w XIX w. 151
3. Przemiany społeczno-zawodowej struktury ludności krajów uprzemysłowionych 155
4. Rozwój i działalność związków zawodowych 157
5. Postęp w dziedzinie ustawodawstwa socjalnego pod koniec XIX w. 159
6. Proces urbanizacji i tworzenia się aglomeracji 161
7. Społeczna i zawodowa emancypacja kobiet w XIX w. 162
8. Postęp w dziedzinie upowszechniania oświaty 163

X. Gospodarka i kolonializm Wielkiej Brytanii, Francji, Niemiec i USA w latach 1870–1914

1. Dążenie Wielkiej Brytanii do utrzymania przodującej pozycji w gospodarce światowej 165
2. Rozwój brytyjskiego imperium kolonialnego 167
3. Trudności gospodarcze Francji po wojnie z Prusami w 1870 r. 170
4. Francuska ekspansja kolonialna 171

5. Przesłanki rozkwitu gospodarczego Niemiec pod koniec XIX w. 172
6. Proces monopolizacji niemieckiego przemysłu 173
7. Polityka kolonialna Drugiej Rzeszy 175
8. Industrializacja USA po wojnie secesyjnej 176
9. Wpływ rozwoju i koncentracji produkcji przemysłowej na ekspansjonizm USA 177

XI. Problemy gospodarcze w okresie I wojny światowej

1. Przyczyny wybuchu wojny 179
2. Siły, koszty i straty wojenne 180
3. Destabilizacja w dziedzinie zatrudnienia i produkcji przemysłowej 181
4. Wzrost ingerencji państwa w sprawy gospodarcze 184
5. Skutki działań wojennych w rolnictwie 187
6. Wpływ I wojny światowej na rozwój gospodarczy USA i Japonii 189

XII. Gospodarka światowa w latach 1918–1939

1. Sytuacja gospodarcza po I wojnie światowej 191
2. Problem niemieckich odszkodowań wojennych 193
3. Trudności gospodarcze w pierwszych latach powojennych 194
4. Stopniowa poprawa koniunktury gospodarczej po 1924 r. 196
5. Tendencje w rolnictwie do 1929 r. 198
6. Sytuacja w handlu międzynarodowym w drugiej połowie lat dwudziestych 199
7. Symptomy zbliżającego się kryzysu gospodarczego 201
8. Proces koncentracji i monopolizacji przemysłu 202
9. Przejawy kryzysu w dziedzinie finansów i handlu międzynarodowego 204
10. Przewycięzanie skutków kryzysu po 1933 r. w przemyśle, rolnictwie i handlu międzynarodowym 206
11. Wzrost gospodarczej roli państwa w okresie międzywojennym i jej teoretyczne uzasadnienie 210
12. Polityka „nowego ładu” w USA 212
13. Cechy gospodarki faszystowskiej 214
14. Polityka ekonomiczna ZSRR 218

XIII. Gospodarka światowa w latach II wojny światowej i szczytowym okresie zimnej wojny (1939–1956)

1. Polityczno-gospodarcze aspekty II wojny światowej 222
2. Gospodarka wojenna państw osi 224
3. Gospodarka wojenna państw koalicji antyfaszystowskiej 229
4. Społeczno-gospodarcze konsekwencje II wojny światowej 234
5. Odbudowa gospodarcza w latach 1945–1949 a plan Marshalla 235
6. Gospodarka państw demokracji ludowej w szczytowym okresie zimnej wojny 241
7. Gospodarka wysoko rozwiniętych państw kapitalistycznych do 1956 r. 252

XIV. Od zimnej wojny do globalizacji – główne problemy gospodarki światowej do schyłku XX wieku

1. Gospodarka dwóch bloków polityczno-ekonomicznych w latach 1956–1970 **261**
2. Dekolonizacja i jej następstwa społeczno-ekonomiczne – gospodarka państw Trzeciego Świata i państw rozwijających się **269**
3. Doktryny społeczno-gospodarcze **280**
4. Światowa wymiana handlowa w II połowie XX wieku **291**
5. Procesy integracji gospodarczej i ich konsekwencje **301**
6. Transformacja systemowa w byłych krajach socjalistycznych i dawnym ZSRR **308**
7. Globalizacja – koniec czy początek historii? **313**

Bibliografia 326

Spis map 333